

Cilvēkam lielākoties pašam ir jāuzņemas atbildība par savu labklājību, tomēr brīžos, kad persona pati par sevi nespēj parūpēties, tas jā dara valstij un pašvaldībai, lai palīdzētu personai attīstīt pašpalīdzības spēju un spēju integrēties sabiedrībā.

Rīgas pilsētas pašvaldība sniedz plašu sociālo pakalpojumu klāstu pilsētas iedzīvotājiem tādās jomās kā sociālā aprūpe, sociālā rehabilitācija un sociālais darbs. Šis laiks ir īpašs izaicinājums Rīgas sociālajai sistēmai, tas parāda, kā sociālā atbalsta sistēma spēj reaģēt uz Latvijas ekonomikā notiekošajiem nelabvēlīgajiem procesiem un pārmaiņām. Sociālās aprūpes sistēmu Rīgā var raksturot kā stabilu un atbildīgu.

2010. gadā sociālo pabalstu saņēmēji bija 10,2% no visiem Rīgas pilsētas iedzīvotājiem (2008. un 2009. gadā vidēji 8,6%).²⁷

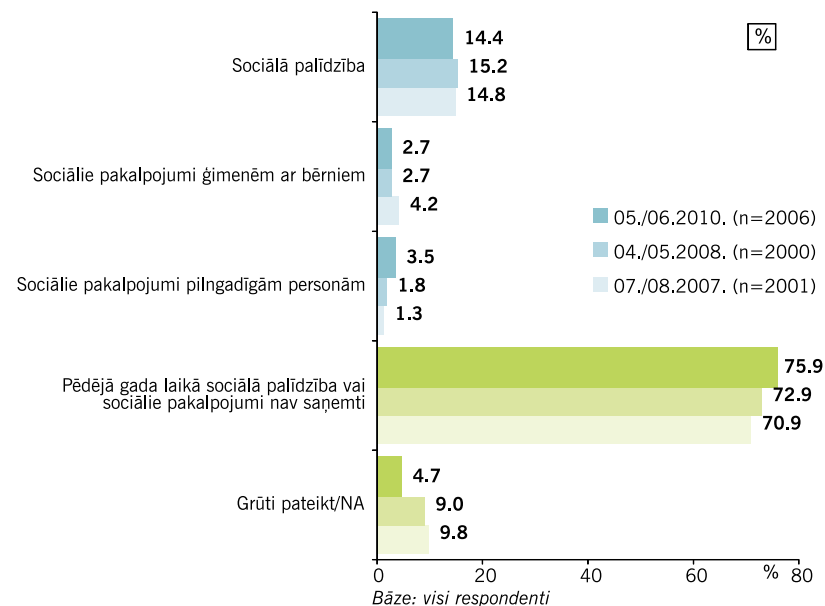
2010. gada nogalē RD tika pieņemts lēmums samazināt nodevu būvatļaujas saņemšanai, ja attiecīgajā namā tiks veidoti sociālie dzīvokļi, bet, ja visa ēka tiks būvēta kā sociālā dzīvojamā māja, attīstītājam šī nodeva nebūs jāmaksā.²⁸

2010. gadā veiktās iedzīvotāju aptaujas dati liecina, ka vairums respondentu pēdējā gada laikā sociālo palīdzību vai sociālos pakalpojumus nav saņēmuši (75,9%), un tikai 14,4% ir saņēmuši sociālo palīdzību. Līdzīga situācija ir bijusi arī iepriekšējos gados – 2007. gadā sociālo palīdzību nebija saņēmuši 70,9%, 2008. gadā 72,9%, savukārt saņēmuši sociālo palīdzību 2007. gadā bija 14,8%, bet 2008. gadā 15,2% (6.1. attēls).

²⁷ Rīgas domes Labklājības departamenta gadagrāmata „Sociālā sistēma un veselības aprūpe Rīgā 2010. gadā”, Rīga, 2011

²⁸ LETA

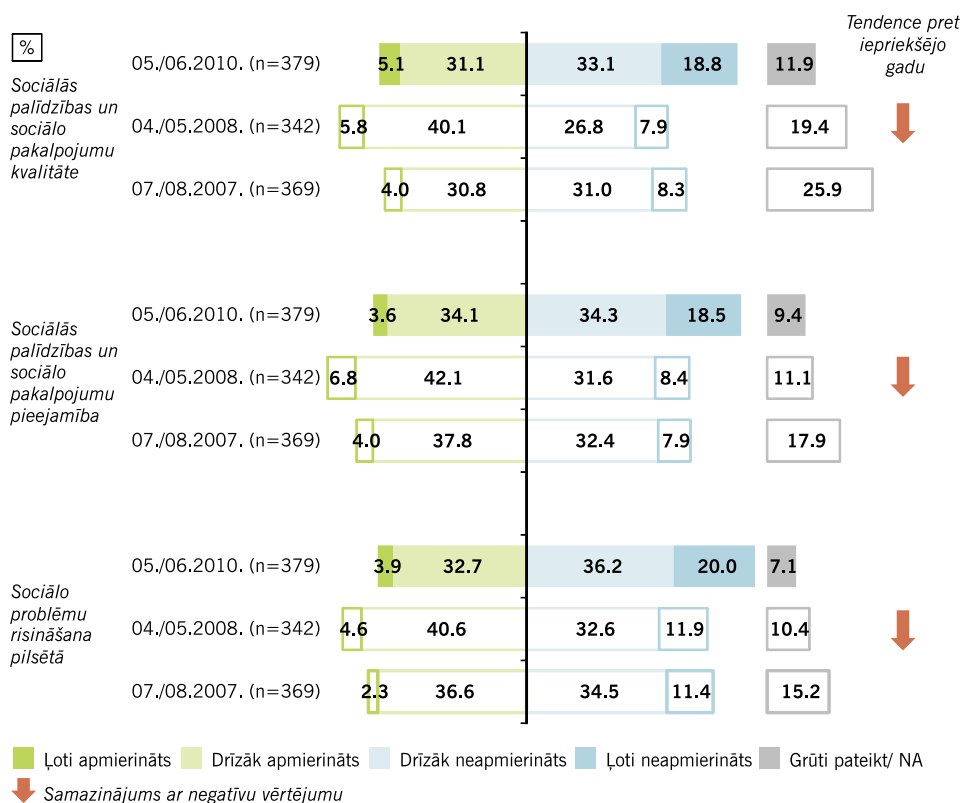
Aptaujāto respondentu īpatsvars, kuri pēdējā gada laikā ir saņēmuši kādus sociālos pakalpojumus vai palīdzību no Rīgas pašvaldības

Avots: Sabiedriskās domas pētījums „Rīgas iedzīvotāju apmierinātības ar pašvaldību indikatoru”, SKDS, 2010.g. maijs-jūnijs.

2010. gadā aptaujas dalībnieki pašvaldības indikatoru „Sociāli atbalstīta un aprūpēta sabiedrība” vērtē kritiskāk nekā iepriekšējos gados. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem Sociālo palīdzību un sociālo pakalpojumu kvalitāti pozitīvi vērtē 36,2%, savukārt kritisku vērtējumu sniedza 51,9%. Ar sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu pieejamību apmierināti ir 37,7%, neapmierinātu vērtējumu sniedza 52,8%. Ar sociālo problēmu risināšanu pilsētā apmierināti ir 36,6%, bet neapmierināti ir 38,2% (6.2. attēls).

Iedzīvotāju apmierinātība ar sociālās palīdzības un pakalpojumu kvalitāti un pieejamību

Avots: Sabiedriskās domas pētījums „Rīgas iedzīvotāju apmierinātības ar pašvaldību indikatoru”, SKDS, 2010.g. maijs-jūnijs.

Apkopojot atbildes dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās, var konstatēt, ka biežāk ar sociālo palīdzību un sociālo pakalpojumu kvalitāti un pieejamību un sociālo problēmu risināšanu pilsētā apmierināti bija respondenti, kam ir 65 gadi un vairāk, ar vidējo (vidējo speciālo) izglītību, vidējiem ienākumiem, kā arī Bergu, Pētersalas – Andrejsalas, Pleskodāles, Ķengaraga un Bierīņu iedzīvotāji. Savukārt kritiskāk noskaņoti bija iedzīvotāji vecuma grupā 25 – 34 gadi, ar pamatzglītību vai augstāko izglītību, ar zemiem ienākumiem, kā arī Vecpilsētas, Centra, Maskavas forštates, Mežaparka un Dārziema iedzīvotāji.

Mērķa īstenošanai tika izvirzītas divas prioritātes un viens tūlītējais solis. Darbības notika abu izvirzīto prioritāšu un tūlītējā soļa ietvaros.

Prioritāte Nodrošināt sociālo palīdzību personām/ģimenēm ar zemiem ienākumiem pamatvajadzību nodrošināšanai

Rīgas pilsētas pašvaldībā dzīvojošo personu (ģimeņu) ar zemiem ienākumiem atbalstīšanai, saskaņā ar RD saistošajiem noteikumiem tiek sniegta sociālā palīdzība, piešķirot sociālos pabalstus pamatvajadzību nodrošināšanai – pabalsts garantētā minimālā ienākumu (GMI) līmeņa nodrošināšanai, dzīvokļa pabalsts, pabalsts veselības aprūpes nodrošināšanai, pabalsts aprūpes mājās nodrošināšanai, pabalsts sociālās rehabilitācijas mērķu sasniegšanai, pabalsts mācību līdzekļu iegādei un piemaksa pie GMI līmeņa.

2010. gadā, izvērtējot personu (ģimeņu) ienākumus un materiālo stāvokli, sociālā palīdzība tika sniegta 62 960 personām Ls 15 830 954 apmērā.

Prioritātes ietvaros tiek nodrošināts arī ēdināšanas pakalpojums sociāli mazaizsargāto iedzīvotāju grupām - personām, kuras saņem atbalstu Sociālā drošības tīkla stratēģijas ietvaros labklājības un veselības jomā. 2010. gadā 2 ēdināšanas vietās Rīgā tika izdalītas 41 436 porcijas.

Tāpat tiek nodrošināts arī zupas virtuves pakalpojums. 2010. gadā no pašvaldības budžeta līdzekļiem tika līdzfinansēts zupas virtuves pakalpojums līdz 900 porcijām dienā 5 reizes nedēļā. 2010. gadā kopā līdzfinansētas 155 503 porcijas, kas ir par 51 678 porcijām vairāk kā 2009. gadā.

14.01.2010. stājās spēkā grozījumi RD 03.07.2007. saistošajos noteikumos Nr. 84 „Noteikumi par Rīgas pilsētas pašvaldības sociālajiem pabalstiem”, kur paredzēts, ka ģimenei ar bērniem, kurā visi apgādājami ir nepilngadīgi, bērnam vecumā no pusotra līdz sešu gadu vecumam (ieskaitot) tiek noteikta piemaksa pie pabalsta GMI līmeņa nodrošināšanai katram bērnam Ls 50 mēnesī. Šim pabalsta veidam 2010. gadā izlietoti Ls 1 272 617.²⁹

Prioritāte Nodrošināt sociālos pakalpojumus mazaizsargātajām iedzīvotāju grupām

Darbības prioritātes sasniegšanai notika mērķa izvirzīto uzdevumu ietvaros. Aktivitātes skatīt pielikumā zem Mērķa M6 uzdevumu aprakstiem.

²⁹ Rīgas domes Labklājības departamenta gadagrāmata „Sociālā sistēma un veselības aprūpe Rīgā 2010. gadā”, Rīga, 2011

Tūlītējais solis *Nodrošināt sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus krīzes situācijā nonākušām personām/ģimenēm*

Rīgas skolu atbalsta personālu, kas veicina tūlītējā soļa izpildi izglītības iestādēs, 2010. gadā veidoja 152 sociālie pedagogi, 149 psihologi, 120 logopēdi un 97 speciālie pedagogi, kas sniedza profesionālu atbalstu Rīgas skolās, sniedzot palīdzību audzēkņiem, pedagogiem un vecākiem. Tas ir darbs ar pedagoģiski sociālā riska grupas skolēniem un vecākiem, brīvā laika pavadīšanas riska grupas bērniem, rīcība incidenta gadījumos u.c.

Sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi krīzes situācijā nonākušām personām un ģimenēm ietver:

- Īslaicīgu hronisku slimnieku kopšanu un rehabilitāciju Rīgas stacionāros. Rīgas pilsētas pašvaldības maznodrošināto iedzīvotāju īslaicīgā sociālā aprūpe 2010. gadā notika Rīgas pašvaldības SIA „Rīgas 1. slimnīca”. Īslaicīgā hronisko pacientu aprūpe tika nodrošināta nodaļas 60 gultās (20284 gultu dienas). Pakalpojums tika sniegts 1476 trūcīgajām un maznodrošinātajām personām un 4 personām krīzes situācijā;
- Sociālo palīdzību pamatvajadzību nodrošināšana krīzes situācijā nonākušām personām (ģimenēm). Papildus, saskaņā ar RD saistošajiem noteikumiem, stihiskā nelaimē vai iepriekš neparedzētu apstākļu dēļ nelaimē nonākušām personām tiek nodrošināta iespēja saņemt vienreizēju pabalstu ārkārtas situācijā, lai mazinātu krīzes situācijas ietekmi uz personas (ģimenes) sociālo funkcionēšanu. 2010. gadā pabalsts ārkārtas situācijā piešķirts 2 173 personām Ls 273 589 apmērā.
- Sociālo pakalpojumu krīzes situācijā nonākušām personām attīstības programma:
 - Atbalsta grupu veidošana vardarbībā cietušām personām un viņu piederīgajiem.
Sniegts atbalsts un profesionālu konsultācijas vardarbībā cietušām sievietēm, sievietēm ar bērniem nodibinājuma „Sociālo pakalpojumu aģentūra” ģimenes krīzes centrā „Mīlgrāvis” un biedrības „Latvijas Samariešu apvienības” krīzes centrā bērniem un sievietēm „Māras centrs”. 2010. gadā pakalpojumu saņēma 167 krīzes situācijā nonākušas personas (9 sievietes un 68 sievietes ar 90 bērniem).
 - Krīzes centru izveide vardarbībā nonākušām personām.
Radīta iespēja saņemt individuālās un grupu konsultācijas no vardarbības cietušajiem bērniem un viņu ģimenēm nodibinājumā „Centrs Dardedze”. 2010. gadā 298 personām

(112 bērniem, 186 pieaugušajiem) tika sniegtas 1152 klātienē individuālās konsultācijas, no tām 534 konsultācijas vardarbībā cietušām personām (304 bērniem, 230 pieaugušajiem).

- Bezmaksas uzticības tālrunu līniju atvēršana.

Radīta iespēja krīzes situācijā nonākušām personām saņemt diennakts psiholoģisko palīdzību un informatīvo atbalstu, zvanot uz biedrības „Skalbes” diennakts krīzes tālruni. 2010. gadā kopumā sniegta 3884 zvanu konsultācijas, t.sk. 2875 konsultācijas krīzes situācijā un 1009 informatīvās konsultācijas.

- Krīzes centru bērniem veidošana.

Īslaicīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas nodrošināšana krīzes situācijā nonākušām personām biedrības „Latvijas Samariešu apvienības” Krīzes centrā bērniem un sievietēm „Māras centrs”, nodibinājuma „Sociālo pakalpojumu aģentūra” Ģimenes krīzes centrā „Mīlgrāvis” un Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienībā „Marsa gatve”. 2010. gadā pakalpojumu saņēma 500 personas (365 bērni, 135 pieaugušie).

2010. gadā papildus atbalsts trūcīgām māsaimniecībām bija A/S „Latvenergo” sociālā atbalsta kampaņas dāvanu kartes 500 kWh elektrības apmaksai (Ls 37,15 katrai māsaimniecībai). 2010. gadā Rīgas Sociālais dienests izsniedza 9 546 AS „Latvenergo” elektrības norēķinu kartes.³⁰

Budžets

2010. gadā Rīgas pilsētas pašvaldība no pamatbudžeta un investīcijām sociālās aizsardzības mērķiem izlietoja 44 024,7 tūkstošus latu. Galvaspilsētā kopējais sociālajiem pabalstiem izlietotais finansējums 2010. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, palielinājās par 44 procentiem, jo pagājušajā gadā ievērojami pieauga GMI pabalstam izmantotā nauda – par 135 procentiem, dzīvokļa pabalstam – par 48 procentiem.

ES līdzfinansējums

2010. gadā mērķa ietvaros tika ieviesti 5 projekti 697 tūkstošu latu apmērā. Ar ES līdzfinansējuma palīdzību Rīgā tika renovētas divas sociālās dzīvojamās mājas, kas arī bija finansiāli ietilpīgākie šī mērķa projekti.

³⁰ Rīgas domes Labklājības departamenta gadagrāmata „Sociālā sistēma un veselības aprūpe Rīgā 2010. gadā”, Rīga, 2011

Secinājumi

Sociālajai sistēmai Rīgā 2010. gads bija pārbaudījumu gads – trūcīgo skaits pilsētā, salīdzinājumā ar 2009. gadu, pieauga lavīnveidā – par 15 377 personām jeb 53%.

Diemžēl pēdējos gados ievērojama daļa sociālās palīdzības saņēmēju ir personas darbspējīgā vecumā. Lai izskaustu situāciju, kad ar sociālo pabalstu palīdzību cilvēki mēģina atrisināt savas ekonomiskās problēmas, ir jāizstrādā un jārealizē jauni kritēriji mērķtiecīgas sociālās palīdzības saņemšanai personām, kurām tas šobrīd visvairāk ir vajadzīgs. Pašreizējā sociālo pabalstu sistēma neveicina personu vēlmi pēc iespējas ātrāk uzsākt ekonomiskās aktivitātes, bet drīzāk rada atkarību. Tamdēļ jau valsts līmenī ir uzsāktas diskusijas par paradigmas maiņu sociālo pabalstu jomā.

Ne vienmēr izšķiroša nozīme ir pabalstiem. No 2010. gada vasaras sabiedrisko transportu Rīgas nestrādājošie pensionāri var izmantot par brīvu – arī neliels atbalsts kādai iedzīvotāju grupai rada pozitīvas sekas.

Nozares eksperta viedoklis

Inese Tone, *Mg.soc.sc.*

Ja cilvēks tiek galā ar saviem izdevumiem, ņemot vērā ienākumus, tiek galā ar psiholoģisko stresu krīzes laikā, viņam nav jāgriežas pēc palīdzības pie valsts vai pašvaldības institūcijām. Kredīti, bezdarbs, stress ir vieni no tiem iemesliem, kāpēc iedzīvotāji spiesti griezties pie pašvaldības. Bezdarbs un kredītu parādi iemetuši jaunos cilvēkus sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu tīklā. Taču daļai no viņiem, izvērtējot situāciju, nekāda palīdzība pat nepienākas.

Protams, ir skaidrs, ka darba spējīgām personām ir pašam jāpelna iztika, jāmeklē aktīvs darbs, lai uzlabotu savu situāciju. Taču pagājušais gads vēl iezīmējās ar darba vietu trūkumu, kaut arī bija iespēja strādāt ES projektā (par Ls 100 stipendiju). Šajos gados izveidojusies arī grupa iedzīvotāju, īpaši ar bērniem, kuri izrēķina, ka izdevīgāk saņemt sociālos pabalstus un pat necenšas strādāt vai strādā nelikumīgi. Diemžēl ir grūti izkontrolēt šo procesu, jo cilvēki bieži neuzrāda savus ienākumus. Visas informācijas tehnoloģiju sistēmas nenodrošina informāciju par pabalstu saņēmējiem (piemēram, banku kontiem).

Citi sociālie pakalpojumi dažādām mērķa grupām tika nodrošināti vidēji iepriekšējo gadu līmenī, lielāks pieaugums vērojams patversmes/naktspatversmes sniegtajam pakalpojumam

(par 600 cilvēkiem vairāk). Kaut arī pakalpojumu klāsts bezpajumtniekiem ir plašs – Mobilā brigāde, dienas centrs, sociālās rehabilitācijas centri, īslaicīga uzturēšanās, atbalsta grupas, tomēr speciālistiem neizdodas motivēt mainīt cilvēku dzīves veidu, atsākt aktīvu darba dzīvi, meklēt dzīvokli utt. Pilsētas sejā vēl joprojām vizuāli bezpajumtnieki ievēl nepatīkamus vaibstus, ko pamana arī viesi.

Kopumā jāsecina, ka sociālā palīdzība sasniedza savu mērķi – palīdzēt vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem, savukārt, krīzes situācijā jebkuram iedzīvotājam bija iespēja saņemt sociālos pakalpojumus, kas bija ļoti svarīgi. Sociālos pakalpojumus nākošajiem gadiem noteiks iedzīvotāju pieprasījums, šie pakalpojumi var būt mainīgi, izvērtējot sociālās problēmas un situāciju valstī.

6.1. tabula

Stratēģiskā mērķa „Sociāli atbalstīta un aprūpēta sabiedrība” rādītāji

Rādītājs	Datu avots	Iepriekšējo periodu vērtības, gads							Tendence pret iepriekšējo gadu	Tendence pret iepriekšējo gadu vidējo rādītāju	Plānotais ilgtermiņa attīstības virziens
Vidējie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli, attiecībā pret iztikas minimumu valstī	CSP	2004	2005	2006	2007	2008	2009			Pieaug	
		1,37	1,39	1,72	2,15	1,84	1,55	↓	↓		
Mājsaimniecības rīcībā esošais ienākums (vidēji uz vienu mājsaimniecības locekli, LVL)	CSP	2004	2005	2006	2007	2008	2009			Pieaug	
		134,65	175,45	201,03	285,48	309,72	260,15	↓	↑		
Mājas aprūpē aprūpējamo personu skaits kopā	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010			Samazinās, vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)	
		2938	3768	3722	3946	3941	3871	↓	↑		
Dienas aprūpes centros aprūpēto iedzīvotāju skaits	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010			Samazinās, vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)	
		789	911	926	2578	2675	2628	↓	↑		
Krīzes centros pakalpojumu saņēmēju skaits	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010			Vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)	
		163	298	348	300	353	500	↑	↑		
Iemītņnieku skaits bērnbāreņu sociālās aprūpes centros un pašvaldības bērnu namos gada sākumā	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010			Vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)	
		944	926	739	746	635	627	↓	↓		

Iemītnieku skaits veco ļaužu un personu ar fiziska un garīga rakstura traucējumiem pensionātos un specializētos sociālās aprūpes un rehabilitācijas valsts centros gada sākumā	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010	↑	↑	Vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)
		1324	1548	1585	1641	1664	1730			
Personas, kuras izmantojušas patversmes/naktspatversmes pakalpojumus/sociālās rehabilitācijas centra pakalp.	RD Labklājības departamenta dati	2005	2006	2007	2008	2009	2010	↑	↑	Vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)
		2019	2272	2262	2010	2597	3182			
Zupas virtuvēs izsniegto porciju skaits	RD Labklājības departamenta dati	2006	2007	2008	2009	2010		↑	↑	Vērtē kontekstā ar vajadzību (īpatsvars pret vajadzību)
		37067	96353	113054	103825	155503				

Tendence	↑	↓	↑	↓
Novērtējums	Pieaugums ar pozitīvu vērtējumu	Samazinājums ar pozitīvu vērtējumu	Pieaugums ar negatīvu vērtējumu	Samazinājums ar negatīvu vērtējumu

M7

M7 AUGSTAS PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS KONKURĒTSPĒJĪGA EKONOMIKA

Izvirzītais mērķis ir veicināt ekonomisko izaugsmi augstas pievienotās vērtības sektoros, īpaši rūpniecības un radošajās nozarēs. Mērķis ir vērst uz dažādu nozaru uzņēmumiem un zinātnes iestādēm.

Rīgas un arī Latvijas ģeogrāfiskā atrašanās vieta ir priekšrocība, kas dod iespēju izplatīt saražotos produktus īsā laikā un plašā teritorijā. Pie ekonomikas nozarēm ar augstu pievienoto vērtību ražošanas sektorā, kas var kalpot kā ļoti būtisks faktors pilsētas ekonomiskās attīstības un konkurētspējas kontekstā, tiek uzskaitītas: farmaceitisko preparātu ražotnes, organiskās ķīmijas pamatvielu ražotnes, medicīnisko un precīzijas instrumentu ražotnes, mašīnu un iekārtu ražotnes.³¹

Kā liecina IKP struktūras analīze Baltijas valstu un tuvējo valstu līmenī, viena no nozarēm, kurai būtu jāturpina radīt augstu pievienoto vērtību Rīgā, ir komercpakalpojumi, jo Rīgā koncentrējas uzņēmējdarbība un ar to saistītās aktivitātes – pakalpojumi, īpaši tirdzniecība, loģistika un arī mājokļu pakalpojumi.³²

³¹ Stratēģiskās analīzes komisijas ziņojums, 2008

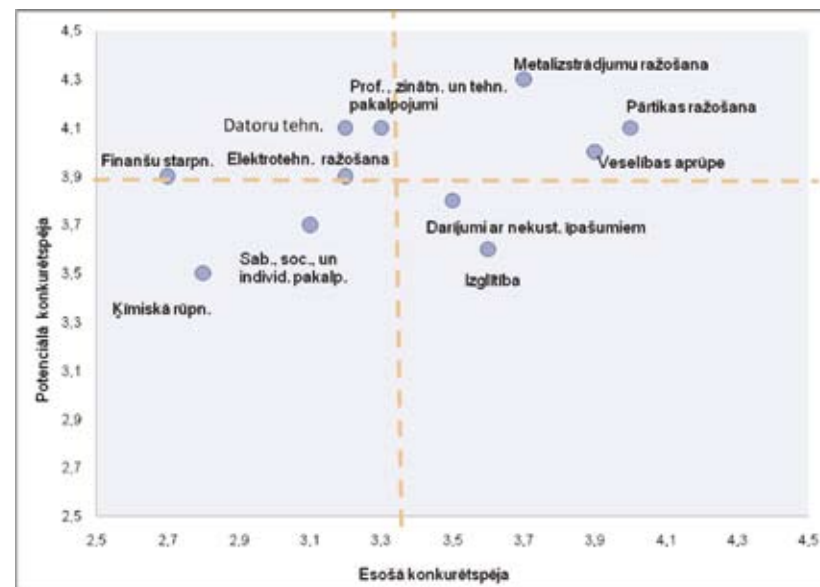
³² Pētījums „Rīgas ekonomikas nozaru izvērtējums pilsētas konkurētspējas paaugstināšanai”, Rīga, 2010

Tautsaimniecības veiksmīgu attīstību pasaulē šobrīd būtiski ietekmē strauji augošās radošās industrijas. Pēc ekonomiskajiem rādītājiem veiksmīgākās nozares šajā jomā ir reklāma, izdevējdarbība un poligrāfija. Rīgas situācijā prioritāras radošās industrijas nozares ar vislielāko eksporta potenciālu ir sekojošas – dizains un audiovizuālie mediji un multimediji.

Rīgā joprojām nav definētas galvenās nozares, kas esošajā ekonomiskajā situācijā ir vitāli svarīgi, lai mērķtiecīgi koncentrētu resursus nozaru attīstībai, kas varētu celt ne vien pilsētas un tās iedzīvotāju labklājību, bet arī valsts labklājību. 2010. gadā tika veikts pētījums, kurā, kā galvenās ražošanas nozares Rīgas ekonomikā tika atzītas pārtikas rūpniecība un metālizstrādājumu ražošana, kurām tiek piedēvēta ne vien esošā, bet arī potenciālā konkurētspēja. (7.1. attēls).³³ Tomēr izstrādājot pilsētas līmeņa politiku nozaru atbalstam un ņemot vērā, ka krīzi var pārvarēt pārstrukturizējoties un mainoties ir būtiskāk jāaplūko arī tādu nozaru konkurētspēja, kā radošās nozares, kultūra, zinātne un izglītība.

7.1. attēls

Esošā un potenciālā ekonomikas nozaru konkurētspēja Rīgā

Avots: Pētījums „Rīgas ekonomikas nozaru izvērtējums pilsētas konkurētspējas paaugstināšanai”, SIA „Baltijas konsultācijas”, Rīga, 2010

³³ Pētījums „Rīgas ekonomikas nozaru izvērtējums pilsētas konkurētspējas paaugstināšanai”, Rīga, 2010